

Семантична невизначеність лексичного значення слова на рівні архісеми

Підготувала:

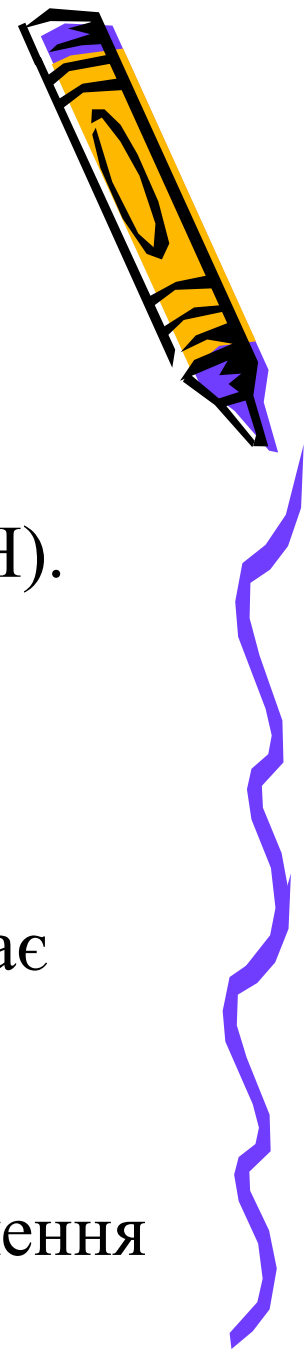
студентка 62 групи

ІНІ філології та журналістики

Шуляр Олена Миколаївна

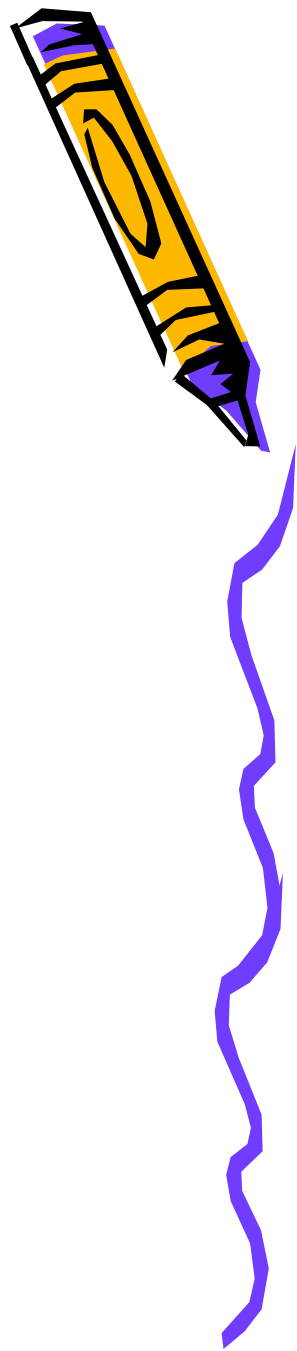
План

1. Семна будова лексичного значення (ЛЗ) слова.
 2. Поняття семантичної невизначеності (СН).
 3. Лексичні одиниці (ЛО), СН яких на рівні архісеми пов'язана з варіюванням семантичних ознак обсягу поняття.
 4. ЛО, СН яких на рівні архісеми відображає можливості якісного варіювання змісту поняття.
- ЛО з варіюванням понятійного ядра значення на базі основної ознаки.

Семна будова лексичного значення слова

- Архісема
- Ядрова сема
- Диференціальна сема

Семантична невизначеність (СН) ЛЗ

- відсутність чітко окреслених меж між змістом поняття і відповідним йому ЛЗ.

Шмелев Д. Н.

Семантична невизначеність на рівні архісеми

- семантична невизначеність ядрової архісеми, яка є характерною кільком ЛО та об'єднує їх в окрему смислову групу.

ЛО, СН яких на рівні архісеми пов'язана з варіюванням семантичних ознак обсягу поняття

а) ЛО з варіативною ознакою “ціле або частина цілого”

Архісема “установа або відділ установи”:

Стіл – 4. Установа або відділ установи, що займаються певними канцелярськими справами.

Фонотека – Заклад або відділ установи, що зберігає і видає фонограми в тимчасове користування.

Архісема “музичний твір або його частина”

Кантабіле – Музичний твір або його частина. Що виконується співачою.

Престо – Назва музичної п'єси або частини музичного твору.

б) ЛО з варіативною ознакою “проста чи складна форма реалізації”

Архісема “слово або зворот”:

Англіцизм – Слово або зворот, запозичені з англійської мови.

Германізм – Слово або зворот, запозичені з німецької мови.

Архісема “слово чи вираз”:

Евфемізм – Слово чи вираз, яким у мові змінюють грубе, непристойне, з неприємним емоційним забарвленням слово.

Жаргонізм – специфічне слово чи вираз, що вживається тільки в жаргоні.

ЛО, СН яких на рівні архісеми відображає можливості якісного варіювання змісту поняття

а) ЛО з варіюванням ознаки форми, характеру прояву якості

☹ **Архісема “слова, вчинки, дії і т.ін.”:**

Демонстрація – 2. Дії, вчинки і т.ін., що виражають протест проти кого-, чого-небудь.

Обман – неправдиві слова, вчинки, дії і т.ін.

Архісема “смужка паперу, тасьма і т.ін.”:

Закладка – Смужка паперу, тасьма і т.ін., що закладають у книгу, зошит для позначення потрібного місця.

Заклейка – Смуга паперу і т.ін., якою що-небудь заклеєно.

☹ **Архісема “кущ або дерево”:**

Вільха – Листяне вологолюбне дерево або кущ родини березових.

Тернослив – Плодове дерево або кущ, що є природним гібридом терну та сливи.

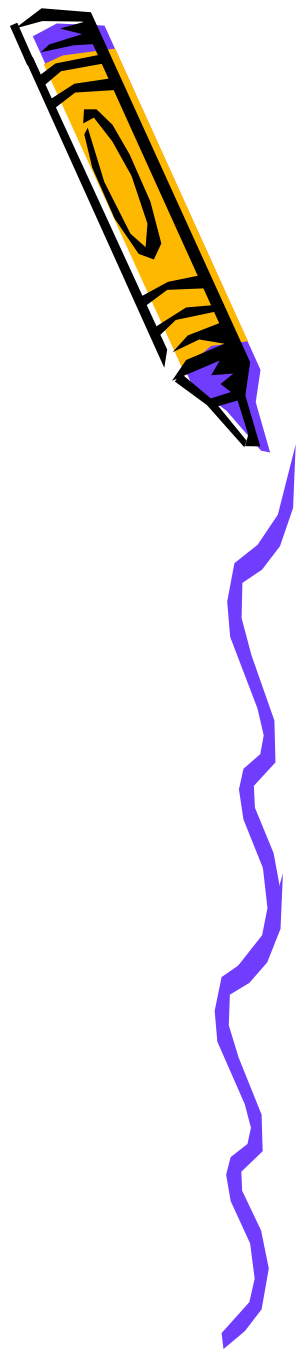
Архісема “чагарник або дерево”:

Жереп – 2. Хвойний чагарник або дерево родини кипарисових з м'ясистими, подібними до ягід шишками.

Ялівець – Вічнозелений чагарник, рідше дерево кипарисових з лускоподібною, жовто-зеленою хвою та ягодоподібними шишками.

ЛО, СН яких на рівні архісеми відображає можливості якісного варіювання змісту поняття (продовження)

☹ Архісема “взяте або дане”:

Дарунок – Річ, яку беруть або дають у дар.

Позика – 2. Те, що взяте або дане в борг.

б) ЛО з варіюванням ознаки типу родинних стосунків

☹ Архісема “батька або матері”:

Баба – 1. Мати батька або матері.

Дід – 1. Батьків або материн батько.

Архісема “діда чи баби”:

Прабаба – 1. Мати діда чи баби.

Прадід – 1. Батько діда чи баби.

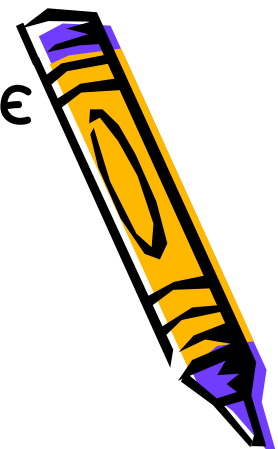
☹ Архісема “дружина або дочка”:

Баронеса – Жінка або дочка барона.

Герцогиня – Жінка або дочка герцога.

ЛО, СН яких на рівні архісеми відображає можливості якісного варіювання змісту поняття (продовження)

- с) ЛО з варіюванням ознаки “спосіб приготування продукту”
Архісема “наливка чи настій”:

Вишнівка – Вишнева наливка чи горілчаний настій.

Слив'янка – Сливово наливка чи настоянка.

- д) ЛО з варіюванням темпоральної ознаки
Архісема “щось відбувається або відбувалося”:

Вариво – Те, що вариться або зварене.

Далечінь – 1. Те, що існує або існувало.

- е) ЛО з варіюванням ознаки “спосіб дії”

Архісема “письмова чи усна розповідь”:

Виклад – Письмова чи усна розповідь, опис, передача яких-небудь фактів, матеріалів, переповідання.

Доповідь – 2. Усне або письмове офіційне повідомлення про що-небудь керівникові, начальникові.

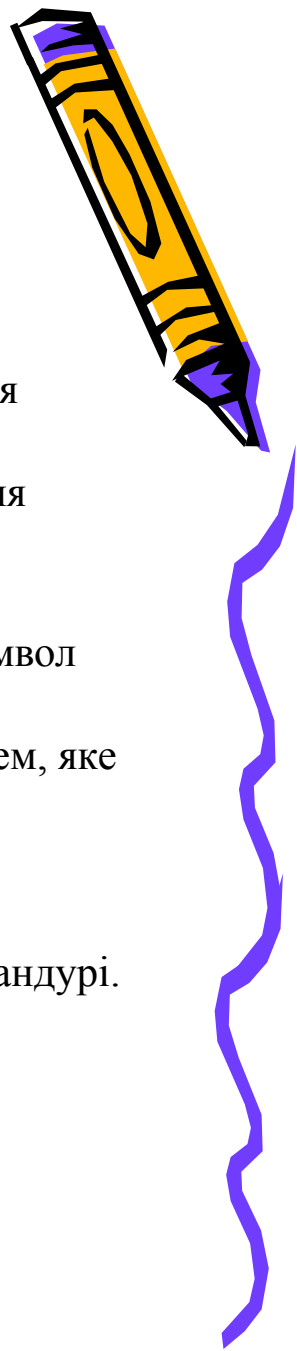
Архісема “зіткана чи зв'язана річ”:

Шарф – Зіткана чи зв'язана річ верхнього одягу у вигляді довгої смуги.

Шаль – Велика в'язана чи тканина хустка.

ЛО з варіюванням понятійного ядра значення на базі основної ознаки

а) ЛО з варіюванням ознаки “матеріал”

Архісема “бавовняна тканина або папір”:

Канва – 1. Сітчаста проклеєна бавовняна тканина або папір, що використовується для вишивання.

Ледерин – Бавовняна тканина або бумага, вироблена під шкіру і використовується для переплету книг.

Архісема “кільце з металу, дерева, кістки і т.ін.”:

Обручка – Кільце з металу, рідше з дерева, з кістки і т.ін., яке носять на пальці як символ шлюбу.

Перстень – 1. Кільце з дорогого металу (золота, срібла і т.ін.) часто оздоблене каменем, яке носять на пальці як прикрасу.

б) ЛО з варіюванням ознаки “особа”

Архісема “музикант або співак”:

Бандурист – 1. Музикант, який грає на бандурі, або співак, який акомпонує собі на бандурі.

Гусяр – Музикант, який грає на гусях, або співець, що акомпонує собі на гусях.

ЛО з варіюванням понятійного ядра значення на базі основної ознаки (продовження)

Архісема “дівчинка або хлопчик”

Ангелятко – 2. про дівчинку або хлопчика, які відзначаються своєю красою, невинністю, ніжністю.

Дитина – 1. Маленька дівчинка або маленький хлопчик.

с) Варіювання змісту архісеми ЛО зі значенням “організм”

Дворічка – 1. Дворічна тварина або рослина.

Гібрид – 1. Тваринний або рослинний організм, виведений за допомогою гібридизації.

Література:

1. Кузнецов А.М. Структурно-семантические параметры в лексеке. - Москва, 1980. - 160 с.
2. Котелова Н. Значение слова и его сочетаемость. - Ленинград, 1975. - 164 с.
3. Русанівський В.М. Структура лексичної і граматичної семантики. - Київ, 1988. - 240 с.
4. Селевестрова О. Н. Компонентный анализ многозначных слов. - Москва, 1975. - 240 с.
5. Шмелев Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики. - Москва, 1973. - 280 с.

Дякую за увагу

